

RAAP-NOTITIE 4912

Plangebied Stakenberg te Elspeek

Gemeente Nunspeet

Archeologisch vooronderzoek: een inventariserend
veldonderzoek (verkennend veldonderzoek)

Archeologisch Adviesbureau

6000 voor Chr.

3750 voor Chr.

2200 voor Chr.

700 voor Chr.

150 na Chr.

320 na Chr.

250 na Chr.

1650 na Chr.

Colofon

Opdrachtgever: Eelerwoude bv

Titel: Plangebied Stakenberg te Elspeet, gemeente Nunspeet; archeologisch vooronderzoek: een inventariserend veldonderzoek (verkenkend veldonderzoek)

Status: eindversie

Datum: 8 oktober 2014

Auteur: E. Goossens Ma

Projectcode: NUCC

Bestandsnaam: NO4912_NUCC

Projectleider: E. Goossens Ma

Projectmedewerkers: niet van toepassing

ARCHIS-vondstmeldingsnummers: niet van toepassing

ARCHIS-waarnemingsnummers: niet van toepassing

ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer: 62668

Bewaarplaats documentatie: RAAP Oost-Nederland

Autorisatie: ir. E.H. Boshoven

Bevoegd gezag: gemeente Nunspeet

ISSN: 0925-6369

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V.

Leeuwendeldseweg 5b

1382 LV Weesp

Postbus 5069

1380 GB Weesp

telefoon: 0294-491 500

telefax: 0294-491 519

E-mail: raap@raap.nl

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2014

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Samenvatting

In opdracht van Eelerwoude bv heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau in augustus 2014 een inventariserend veldonderzoek uitgevoerd in verband met geplande natuurontwikkeling in de gemeente Nunspeet. De gemeentelijk archeoloog (M. Wispelweij) heeft op basis van een quickscan geadviseerd een verkennend booronderzoek en een oppervlaktekartering uit te voeren. Dit onderzoek diende te worden uitgevoerd omdat realisatie van de plannen zou kunnen leiden tot aantasting of vernietiging van mogelijk aanwezige archeologische resten.

Tijdens het veldonderzoek zijn acht boringen verricht. Het maaiveld bestaat in het gehele plangebied uit een maximaal 10 cm dik bosstrooiselpakket. In het grootste deel van het plangebied komt hieronder stuifzand voor. De dikte van het stuifzandpakket varieert in de boringen van 0,5 en 1 m. Onder het stuifzand dan wel bosstrooiselpakket komt grof zand met grindbijmenging voor. Dit betreffen stuwwal- dan wel smeltwaterafzettingen. Door bodemvorming zijn hierin een A-, E- en B-horizont ontwikkeld. Archeologische indicatoren zijn niet aangetroffen. De top van de archeologische laag (top B-horizont) is in alle boringen nog intact. Eventuele vindplaatsen zullen daarmee goed geconserveerd zijn.

Op basis van het uitgevoerde onderzoek kan geconcludeerd worden dat er een kleine kans is dat door de geplande ingrepen er archeologische resten verstoord worden. Er bestaat wel een licht verhoogde kans op het aantreffen van losse vuursteen vondsten en vuistbijlen uit de Steentijd en resten van houtskool productie uit de Late Middeleeuwen (houtskoolmeilers). Deze resten worden alleen bedreigd waar er geen afdekkend stuifzand pakket is.

Op basis van de onderzoeksresultaten wordt alleen vervolgonderzoek aanbevolen voor de gebieden waar er geen stuifzand is aangetroffen. Omdat de verwachte archeologische resten door booronderzoek niet op te sporen zijn wordt aanbevolen een archeologische inspectie uit te voeren. Na de werkzaamheden worden de afgeplagde delen geïnspecteerd op het voorkomen van archeologische resten. Deze worden gedocumenteerd en geborgen.

In het overige deel van het plangebied wordt in het kader van de voorgenomen bodemingrepen geen archeologisch vervolgonderzoek aanbevolen. Indien bij de uitvoering van de werkzaamheden onverwacht toch archeologische resten worden aangetroffen, dan is conform artikel 53 en 54 van de Monumentenwet 1988 (herzien in 2007) aanmelding van de desbetreffende vondsten bij de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap c.q. de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed verplicht (vondstmelding via ARCHIS).

Op basis van de bevindingen van dit onderzoek neemt de gemeente Nunspeet een selectiebe-sluit (contactpersoon dhr. M. Wispelweij).

1 Inleiding

1.1 Kader

In opdracht van Eelerwoude bv heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau in augustus 2014 een inventariserend veldonderzoek uitgevoerd in verband met geplande natuurontwikkeling in de gemeente Nunspeet. De gemeentelijk archeoloog (M. Wispelweij) heeft op basis van een quickscan geadviseerd een verkennend booronderzoek en een oppervlaktekartering uit te voeren. Indien de resultaten daartoe aanleiding geven dan dient er een karterend booronderzoek te worden uitgevoerd.

Dit onderzoek diende te worden uitgevoerd omdat realisatie van de plannen zou kunnen leiden tot aantasting of vernietiging van mogelijk aanwezige archeologische resten. Doel van het veldonderzoek was het toetsen van die gespecificeerde archeologische verwachting en, indien mogelijk, een eerste indruk geven van de aard, omvang, datering, kwaliteit (gaafheid en conservering) en diepteligging van eventueel aangetroffen archeologische resten. Op basis van de onderzoeksresultaten en de aard en omvang van de voorgenomen bodemingrepen is vervolgens in hoofdstuk 4 een advies geformuleerd met betrekking tot eventueel archeologisch vervolgonderzoek.

1.2 Administratieve gegevens

Gemeente: Nunspeet

Plaats: Elspeet

Plangebied: Stakenberg

Centrumcoördinaten: 179.642/481.449

Oppervlakte: 2,4 hectare

Kaartblad: 26H

ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer: 62668

1.3 Huidige en toekomstige situatie

Het plangebied is geheel bebost, al is een deel van het bos reeds gekapt. Binnen het plangebied wordt een deel van het bos verwijderd om de bodem af te plaggen. De plagdiepte bedraagt gemiddeld 15 cm. Er wordt van uitgegaan dat de strooisellaag en de eventueel aanwezige humeuze A-horizont wordt verwijderd.

1.4 Onderzoeksopzet en richtlijnen

Het onderzoek bestond uit een verkennend veldonderzoek. Het onderzoek is uitgevoerd volgens de normen van de archeologische beroepsgroep (zie artikel 24 van het Besluit archeologische monumentenzorg). De Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA, versie 3.3), beheerd door de Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer (SIKB; www.sikb.nl), geldt in de prak-

tijk als richtsnoer. RAAP beschikt over een opgravingsvergunning, verleend door de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Zie tabel 1 voor de dateringen van de in dit rapport genoemde geologische en archeologische perioden.

2 Veldonderzoek

2.1 Methoden

Het inventariserend veldonderzoek (IVO) bestond uit een verkennend booronderzoek en een oppervlaktekartering. Voorafgaande het veldonderzoek is het AHN2 geanalyseerd op het voorkomen van mogelijke potentiële archeologische structuren.

Ter plekke bleek vanwege de aanwezige strooisellaag het niet mogelijk een oppervlaktekartering uit te voeren. Hiervoor dient de bodem geheel onbedekt te zijn. Tijdens het veldonderzoek zijn acht boringen verricht (figuur 2). De boringen in een raai versprongen ten opzichte van die in de naastgelegen raai, waardoor een systeem van gelijkbenige driehoeken ontstond. Er is geboord tot maximaal 1,2 m -Mv met een Edelmanboor met een diameter van 7 cm. De boringen zijn lithologisch conform NEN 5104 (Nederlands Normalisatie-instituut, 1989) beschreven en met gps ingemeten (x- en y-waarden).

Vanwege het verkennende karakter van het veldonderzoek is het opgeboorde materiaal in het veld niet systematisch gecontroleerd op de aanwezigheid van archeologische indicatoren. De enige waarneming die is verricht, is een visuele controle van het materiaal tijdens het snijden van de boorkern.

De gehanteerde methode is geschikt voor het verifiëren van de gespecificeerde archeologische verwachting. De methode is niet geschikt voor het systematisch opsporen van de in dit gebied te verwachten nederzettingsterreinen uit de periode Laat Paleolithicum t/m Late Middeleeuwen.

2.2 Resultaten

Geomorfologie en bodem

Het maaiveld bestaat in het gehele plangebied uit een maximaal 10 cm dik bosstrooiselpakket. In het grootste deel van het plangebied komt hieronder stuifzand voor. Alleen in het uiterste westen en oosten van het plangebied (boringen 1, 6 en 8) is geen stuifzand aangetroffen. De dikte van het stuifzandpakket varieert in de boringen van 0,5 en 1 m. In de hoge stuifzandruggen zijn evenwel geen boringen geplaatst. Het stuifzand bestaat doorgaans uit lichtbruin matig fijn zand, met enkele humus- en ijzervlekken. Bodemvorming is niet opgetreden.

Onder het stuifzand dan wel bosstrooiselpakket komt grof zand met grindbijmenging voor. Dit betreffen stuwwal- dan wel smeltwaterafzettingen. Door bodemvorming zijn hierin een A-, E- en B-horizont ontwikkeld. De A-horizont is circa 10 cm dik en gaat over in een E-horizont. Daar waar geen stuifzand aanwezig is, is de A-horizont grotendeels uitgespoeld en is er als het ware alleen sprake van een grijze E-horizont. De A-horizont bestaat uit donker grijs matig tot zeer grof, sterk humeus zand. De E-horizont bestaat uit grijs matig tot zeer grof, licht humeus zand.

Onder de E-horizont komt een zeer donkere B-horizont voor. De uitgespoelde humus uit de E-horizont is hier geaccumuleerd en samen met het aanwezige ijzer verkit tot een circa 10 cm dik pakket. Dit betreft de bovenste helft van de B-horizont. In de onderste helft komt geen humus meer voor, maar alleen ijzer. De B-horizont is circa 20 cm dik en gaat over in de C-horizont. Deze bestaat uit licht bruin(grijs) matig tot zeer grof zand met grind bijmenging en enkele ijzer-vlekken.

Archeologie

Hoewel het opsporen van archeologische vindplaatsen niet het primaire doel was van dit onderzoek is het boorresidu wel gecontroleerd op het voorkomen van archeologische indicatoren. Deze zijn niet aangetroffen. De top van de archeologische laag (top B-horizont) is in alle boringen nog intact. Eventuele vindplaatsen zullen daarmee goed geconserveerd zijn.

De ingrepen reiken echter niet dieper dan gemiddeld 15 cm. De archeologische laag is door de stuifzandlaag over het grootste deel dieper gelegen en wordt niet bedreigd.

De meeste vindplaatsen op en langs de flanken van stuwwallen zijn gelegen op fijn zandige gronden (bron: ARCHIS). Dit betekent dat ter plekke dekzanden zijn afgezet en deze zones aantrekkelijke bewoningslocaties vormden. Binnen het plangebied komen alleen grofzandige ondergronden voor (met uitzondering van de stuifzanden). Op basis hiervan wordt aan het plangebied een lage archeologische verwachting toegekend voor vindplaatsen uit alle perioden.

3 Conclusies en aanbevelingen

3.1 Conclusies

Op basis van het uitgevoerde onderzoek kan geconcludeerd worden dat er een kleine kans is dat door de geplande ingrepen er archeologische resten verstoord worden. Op basis van het voorkomen van stuwwal- en smeltwaterafzettingen die bestaan uit grove, grindrijke zanden kan aan het plangebied een lage archeologische verwachting worden toegekend voor nederzettingsresten uit alle perioden. Er bestaat wel een licht verhoogde kans op het aantreffen van losse vuursteen vondsten en vuistbijlen uit de Steentijd en resten van houtskool productie uit de Late Middeleeuwen (houtskoolmeilers). Deze resten worden alleen bedreigd waar er geen afdekkend stuifzand pakket is.

3.2 Aanbevelingen

Op basis van de onderzoeksresultaten wordt alleen vervolgonderzoek aanbevolen voor de gebieden waar er geen stuifzand is aangetroffen (figuur 2). Omdat de verwachte archeologische resten door booronderzoek niet op te sporen zijn wordt aanbevolen een archeologische inspectie uit te voeren. Direct na de werkzaamheden worden de afgeplagde delen geïnspecteerd op het voorkomen van archeologische resten. Deze worden gedocumenteerd en geborgen. Voorafgaande de werkzaamheden volstaat het om een Plan van Aanpak op te stellen. Deze dient door de regioarcheoloog goedgekeurd te worden.

Als aanvulling voor dit onderzoek is het mogelijk een OSL-monster van het stuifzand te nemen en te laten analyseren. Aan de hand hiervan kan de ouderdom van het stuifzand bepaald worden en meer inzicht verkregen worden in de vorming van de stuifzanden op de Veluwe.

In het overige deel van het plangebied wordt in het kader van de voorgenomen bodemingrepen geen archeologisch vervolgonderzoek aanbevolen. Indien bij de uitvoering van de werkzaamheden onverwacht toch archeologische resten worden aangetroffen, dan is conform artikel 53 en 54 van de Monumentenwet 1988 (herzien in 2007) aanmelding van de desbetreffende vondsten bij de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap c.q. de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed verplicht (vondstmelding via ARCHIS).

Op basis van de bevindingen van dit onderzoek neemt de gemeente Nunspeet een selectiebe-sluit (contactpersoon dhr. M. Wispelweij).

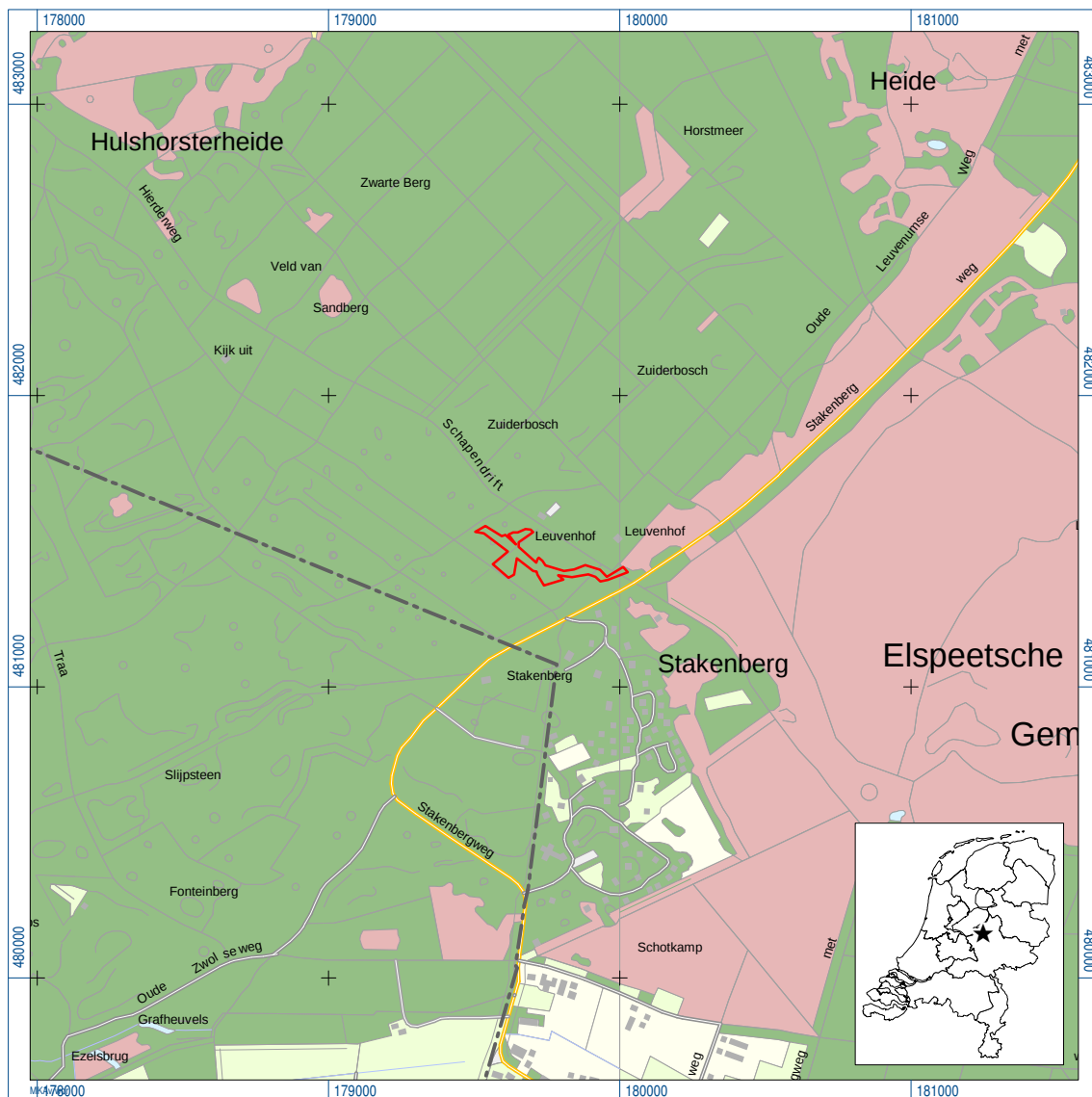
Overzicht van figuren, tabellen en bijlagen

Figuur 1. De ligging van het plangebied (rood omlijnd); inzet: ligging in Nederland (ster).

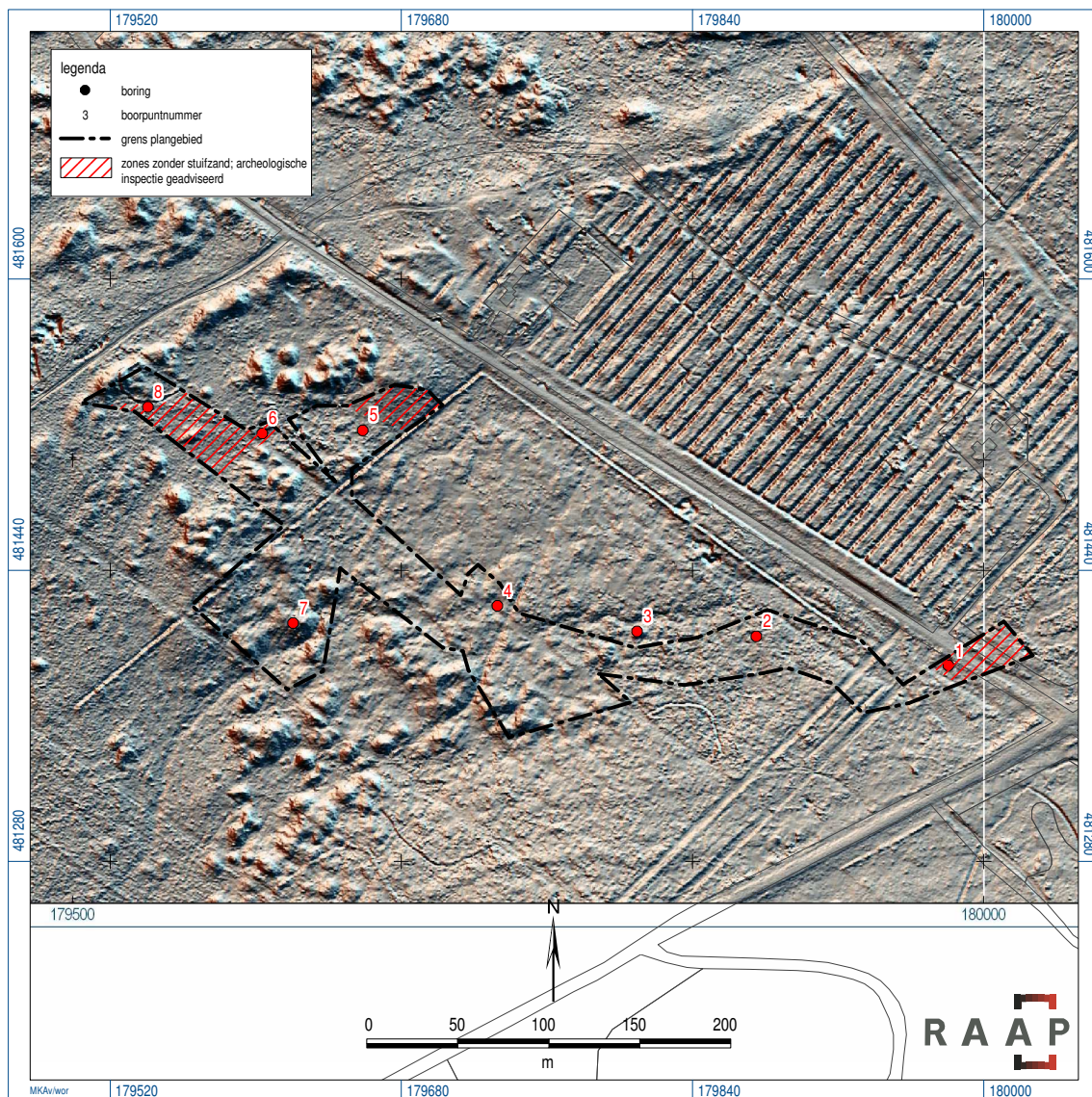
Figuur 2. Resultaten booronderzoek met advieszones, afgebeeld op het AHN2.

Tabel 1. Geologische en archeologische tijdschaal.

Bijlage 1. Boorbeschrijvingen.

Figuur 1. De ligging van het plangebied (rood omlijnd); inzet: ligging in Nederland (ster).

Figuur 2. Resultaten booronderzoek met advies vervolgonderzoek, afgebeeld op het AHN2.

Geologische perioden				Archeologische perioden					
Tijdvak	Chronozone		Datering	Tijdperk			Datering		
Holoceen	Laat Subatlanticum		1150 na Chr.	Nieuwste tijd (=Nieuwe tijd C)					
				Nieuwe tijd		B	1795		
			A	1650					
	Vroeg Subatlanticum		0	Middeleeuwen	Laat		1500		
					Vol		1050		
					Vroeg	Ottoons	900		
						Karolingisch	725		
						Merovingisch laat	525		
						Merovingisch vroeg	450		
			Romeinse tijd	Laat	270				
				Midden	70 na Chr.				
				Vroeg	15 voor Chr.				
Subboreaal		450 voor Chr.	IJzertijd	Laat	250				
				Midden	500				
				Vroeg	800				
			Bronstijd	Laat	1100				
				Midden	1800				
				Vroeg	2000				
Atlanticum		3700	Neolithicum (Nieuwe Steentijd)	Laat	2850				
				Midden	4200				
				Vroeg	4900/5300				
Boreaal		7300	Mesolithicum (Midden Steentijd)	Laat	6450				
Preboreaal		8700		Midden	8640				
		9700	Vroeg	9700					
Pleistoceen	Weichselien	Laat Glaciaal	Late Dryas	11.050	Laat				
			Allerød	11.500					
			Vroege Dryas	12.000					
			Bølling	12.500					
		Pleniglaciaal	Laat	Vroegste Dryas	13.500	Jong B			
			Midden	Denekamp	30.500			Jong A	
				Hengelo	60.000				
		Vroeg Glaciaal	Vroeg	Moershoofd	71.000	Midden			
			Laat	Odderade				Oud	
				Brørup					
	Eemien		114.000	Paleolithicum (Oude Steentijd)					
	Saalien II		126.000						
	Oostermeer		236.000						
	Saalien I		241.000						
	Belvédère/Holsteinien		322.000						
	Glaciaal x		336.000						
	Holsteinien		384.000						
	Elsterien		416.000						
			462.000	tabel1 standaard GeoRioArcheo RAAP 2010					

Tabel 1. Geologische en archeologische tijdschaal.

Bijlage 1. Boorbeschrijvingen

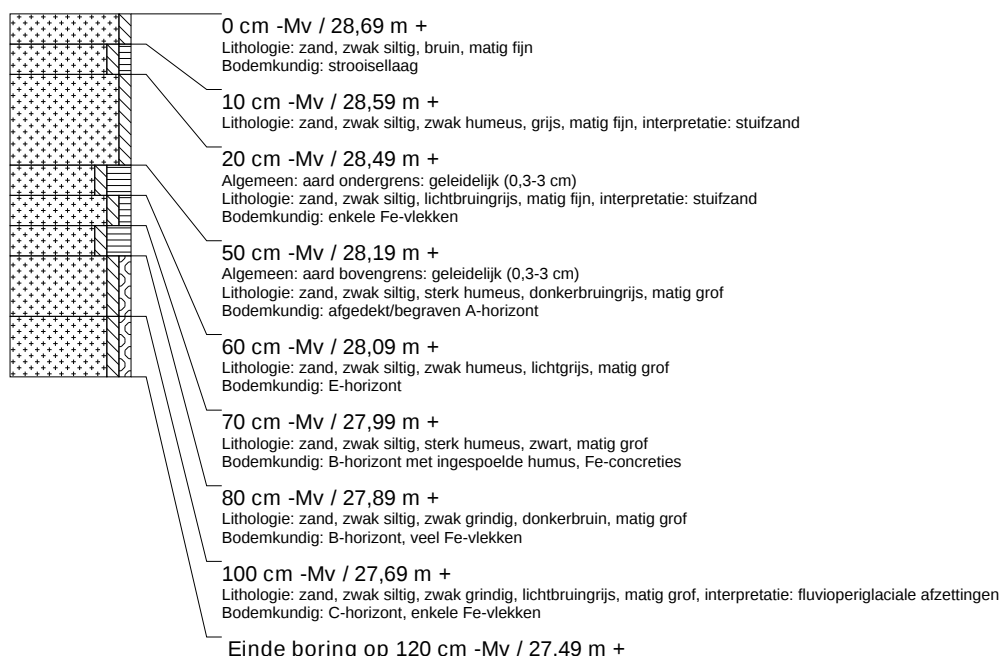
boring: NUCC-1

beschrijver: EG, datum: 7-8-2014, X: 179.981, Y: 481.388, hoogte: 29,39, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: bos, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Gelderland, gemeente: Nunspeet, plaatsnaam: Stakenberg, opdrachtgever: Eelerwoude, uitvoerder: RAAP Oost

boring: NUCC-2

beschrijver: EG, datum: 7-8-2014, X: 179.875, Y: 481.404, hoogte: 28,69, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: bos, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Gelderland, gemeente: Nunspeet, plaatsnaam: Stakenberg, opdrachtgever: Eelerwoude, uitvoerder: RAAP Oost

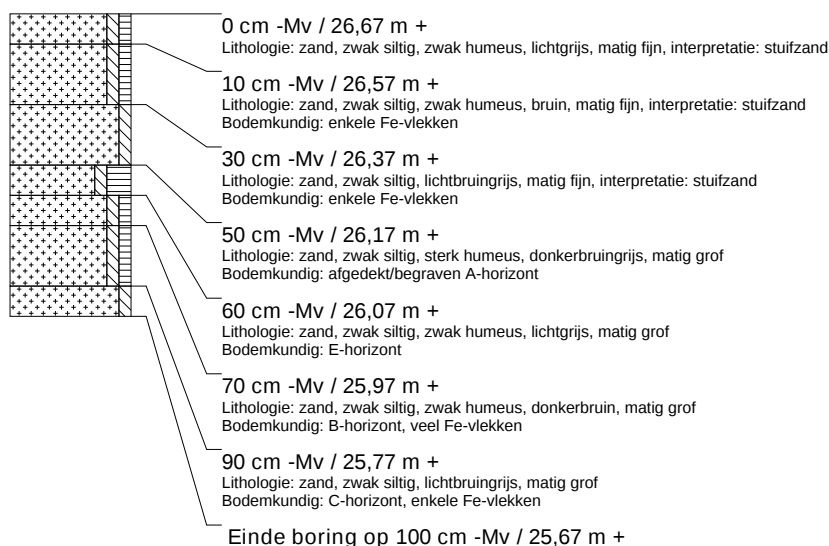
boring: NUCC-3

beschrijver: EG, datum: 7-8-2014, X: 179.810, Y: 481.406, hoogte: 27,80, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: bos, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Gelderland, gemeente: Nunspeet, plaatsnaam: Stakenberg, opdrachtgever: Eelerwoude, uitvoerder: RAAP Oost

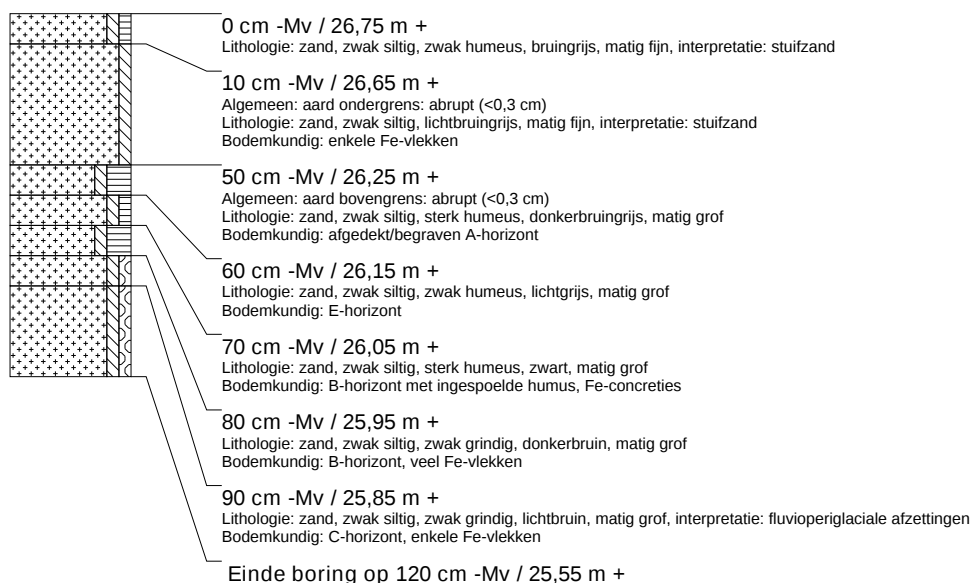
boring: NUCC-4

beschrijver: EG, datum: 7-8-2014, X: 179.733, Y: 481.420, hoogte: 26,67, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: bos, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Gelderland, gemeente: Nunspeet, plaatsnaam: Stakenberg, opdrachtgever: Eelerwoude, uitvoerder: RAAP Oost

boring: NUCC-5

beschrijver: EG, datum: 7-8-2014, X: 179.659, Y: 481.517, hoogte: 26,75, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: bos, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Gelderland, gemeente: Nunspeet, plaatsnaam: Stakenberg, opdrachtgever: Eelerwoude, uitvoerder: RAAP Oost

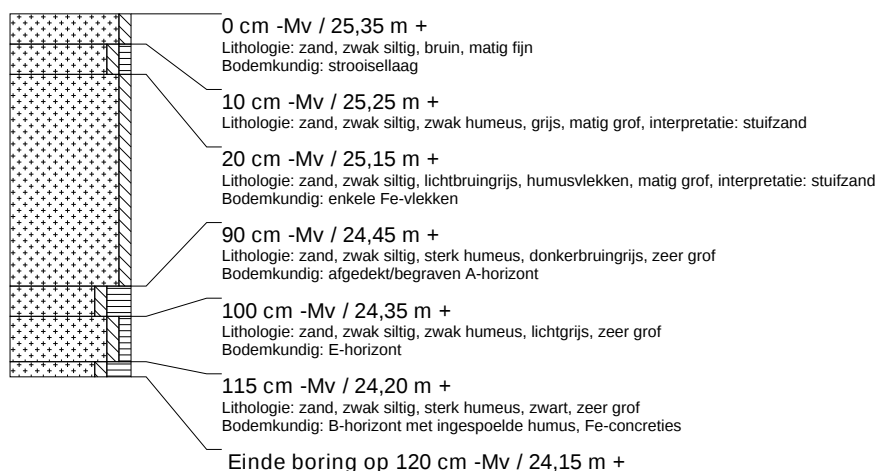
boring: NUCC-6

beschrijver: EG, datum: 7-8-2014, X: 179.604, Y: 481.515, hoogte: 26,72, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: bos, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Gelderland, gemeente: Nunspeet, plaatsnaam: Stakenberg, opdrachtgever: Eelerwoude, uitvoerder: RAAP Oost

boring: NUCC-7

beschrijver: EG, datum: 7-8-2014, X: 179.620, Y: 481.411, hoogte: 25,35, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: bos, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Gelderland, gemeente: Nunspeet, plaatsnaam: Stakenberg, opdrachtgever: Eelerwoude, uitvoerder: RAAP Oost

boring: NUCC-8

beschrijver: EG, datum: 7-8-2014, X: 179.541, Y: 481.530, hoogte: 27,52, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: bos, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Gelderland, gemeente: Nunspeet, plaatsnaam: Stakenberg, opdrachtgever: Eelerwoude, uitvoerder: RAAP Oost

